

. ETABLISSEMENT .

RUK DER TIJDEN

• SINDS 1947 •

Dit is geen gewone expo. Het is een café!
Een plaats om te leuteren en te filosoferen over het klimaat. Gezellig met elkaar discussiëren over waarheden en nonsens. Nog interessanter wordt het als er ideeën naar boven komen van wat we er samen kunnen aan doen.

Om dit aan te wakkeren zijn een aantal **activiteiten** en **workshops** ontwikkeld bij het **klimaatcafé**. Een bezoekje aan het café is dus niet vrijblijvend. Verandering vraagt immers gerichte acties en inspanningen.

Je hoeft helemaal geen expert te zijn om met het café aan de slag te gaan. Met een gezonde portie bezieling en enthousiasme kom je al heel ver.

Alle info en afspraken vind je in deze bundel.

Veel succes!

Inhoudstafel

Inleiding	5
Achtergrond.....	6
Praktisch	7
Opzetten & afbreken.....	8
Activiteiten	
Opening café.....	11
Scholenactiviteiten	
Kwaad voor het klimaat.....	13
Heet op de planeet!.....	19
Klimaatleuteren	24
Op weg naar 2030	25
Publieksactiviteiten	
Kleine activiteiten in het café.....	28
Café als locatie voor.....	31
Bijlagen	33

Klimaatcafé 'Het Rijk der Tijden'

Inleiding

Fijn dat uw stad, gemeente, school of vereniging interesse heeft in het café 'Het Rijk der Tijden'. Het is een bruin café uit vervlogen tijden. Een plaats die de ontlener én bezoeker **inspireert** om te praten en te reflecteren over de huidige versnelde klimaatverandering. Het café is vooral een plaats om allerlei **acties** rond klimaat in je school, gemeente of stad bespreekbaar te maken.

Je kan het café voor verschillende doeleinden gebruiken:

- Een tentoonstelling over klimaat: het café bevat meer dan 100 cartoons uit de voorbije 60 jaar
- Een praatcafé met gastspreker
- Een educatieve activiteit voor scholen en verenigingen
- Een klimaatkwis
- Een vrij bezoek voor groot en klein die zelf op ontdekking gaan naar de kleine verborgen activiteiten
- Een avond met een inspirerende klimaatdocumentaire
- Een mooie alternatieve locatie voor de milieu- of gemeenteraad
- ...

Verder vind je een aantal activiteiten en voorbeelden die als inspiratie kunnen dienen. We vragen immers om er een **actief café** van te maken. Als we het klimaat onder controle willen houden, zal er actie moeten ondernomen worden.

Natuurlijk is de ontlener vrij om zelf heel wat andere activiteiten en ideeën uit te werken. We horen het graag zodat we deze bundel verder kunnen verrijken voor andere steden, gemeenten, scholen en organisaties.

Achtergrond

Welkom in het 'Rijk der Tijden'. We bevinden ons in het jaar 2047. Het café viert haar 100ste verjaardag. Het werd opgericht in 1947; net na de 2de wereldoorlog. Na 100 jaar ziet het café er nagenoeg nog altijd hetzelfde uit. Het oorspronkelijk interieur werd zoveel mogelijk bewaard. Het nostalgisch gevoel wanneer we denken aan vroeger doet ons reflecteren over het verleden en hoe het allemaal geëvolueerd is. De wetenschap, nieuwe technieken, sneller transport, communicatie ... deden de wereld met een nooit gezien snelheid veranderen. Of het nu beter is of niet, laten we aan het oordeel van de bezoeker.

Onze nieuwe wereld was en is nog altijd gebaseerd op fossiele brandstoffen. We gebruiken ongelimiteerd gas, steenkool, en olie. De negatieve gevolgen van de broeikasgassen die hier bij vrij komen, zijn al lang gekend en ook al duidelijk zichtbaar. Het energieverbruik blijft desondanks nog altijd stijgen, met alle gevolgen van dien. Groene energie is niet toereikend en het zal ook nog even duren voor onze economie CO2-neutraal draait. We hebben dus een groot probleem: een energieprobleem. Bijgevolg warmt ons klimaat verder op en dat zullen we voelen. Tijd om er iets aan te doen.

Je bent niet toevallig in een café. Mensen kwamen er vroeger samen om elkaar te ontmoeten. Er werd gepraat, vergaderd, gediscussieerd, gespeeld, gelachten ... Lief en leed werden gedeeld. De sociale banden die daar ontstonden, waren in elk dorp of elke stad de kern van de samenleving. Mensen hadden elkaar nodig om te overleven. Men hielp elkaar. Ze deelden wat ze teveel hadden, ruilden goederen en participeerden in het sociaal en cultureel leven. Nu is dat anders.

Ondanks de moderne tijd met alle technologie, razendsnel internet en sociale media zijn mensen naast elkaar gaan leven. Velen zijn nog nooit zo eenzaam geweest. In het Rijk der Tijden willen we mensen terug samen brengen. Het is een praatcafé: smartwatch en -phone, tablet, computer ... zijn niet toegelaten. We komen samen om te keuvelen over het klimaat en andere koetjes en kalfjes. Die verbinding is belangrijk om er samen iets aan te doen. Het geeft hoop, maar ook moed om het anders te (kunnen) doen. Door te leren van elkaar en op zoek te gaan hoe het kan veranderen, maken we in de toekomst het verschil. De vele cartoons uit de voorbije 60 jaar werken inspirerend. Ook de spelen en opdrachten leiden ons door de problematieken die de oorzaak zijn van de versnelde klimaatopwarming. Cartoonisten beseffen immers al lang dat we niet goed bezig zijn. Het is geen modern fenomeen; het is nu alleen vijf voor twaalf.

En ... het was vroeger niet allemaal beter; het was anders.

Praktisch

1) Periode

Het café wordt voor minimum 2 maand ontleend

2) Kostprijs

Het café ontlenen is gratis voor de organisatie.

3) Transport

Het klimaatcafé wordt opgehaald door de ontleener. Dat kan in de opslagplaats zijn (Diksmuide) of bij de vorige ontleener. Indien het café nadien niet door een andere organisatie is ontleend, wordt deze ook teruggebracht naar de opslagplaats.

Voorzie een verhuiswagen van 20m³, liefst met laadbrug.

4) Verzekering & schade

We vragen om het café te verzekeren twv 10.000 euro.

Controleer bij het opbouwen en afbreken op mogelijke schade. Gelieve dit direct te melden aan de contactpersoon zodat dit snel hersteld kan worden.

5) Nodige oppervlakte

Voorzie een ruimte van minimum 6 op 8 meter. Groter is nog beter om de houten wanden met voorziene steunen te plaatsen. Mogelijke opstellingen vind je in bijlage bij het reservatieformulier.

Het café wordt altijd volledig opgezet. Anders verliest het inhoudelijk teveel waarde.

6) Reservatieformulier

We vragen het reservatieformulier digitaal in te vullen en te ondertekenen. Pas dan kunnen we het klimaatcafé definitief toekennen. (zie bijlage 1)

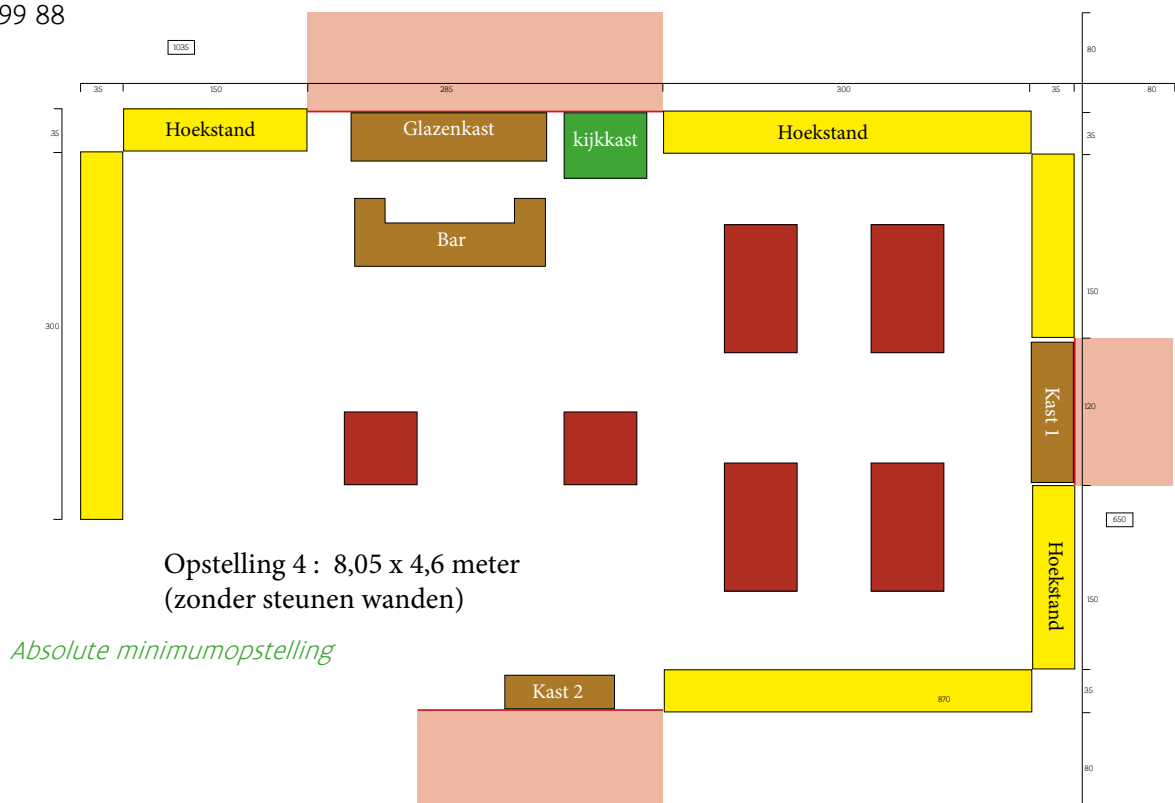
7) Contactpersoon

Bruno Remaut - educator Vlaamse Overheid

Olmendreef 2, 8660 De Panne

bruno.remaut@vlaanderen.be

0494 69 99 88

Opbouwen en afbreken

De opbouw en afbraak is eenvoudig zelf te doen, maar voorzie wel een halve dag met 2 personen.

Muren

Er zijn 3 hoekopstellingen met beprunte wanden.

Bekijk zeker het filmpje hoe je deze opzet. Dit voorkomt schade aan de constructie.

<https://www.youtube.com/watch?v=LFliockDQJM&t=26s>

Tip

Plaats ze NIET voor een lichtbron of raam. Anders zie je de schaduw van de constructie er door.

De plaatsen tussen de hoekopstellingen worden aangevuld met houten wanden. Daar worden ook de bar en kasten tegen geplaatst. De mogelijke opstellingen vind je in **bijlage 2**

Meubels & inboedel

De opsmuk, verlichting en al het klein materiaal zorgen voor de sfeer in het café. Alles wordt meegeleverd door ons. Bekijk de foto's per kast in bijlage als voorbeeld. Natuurlijk mag je hier zelf creatief in zijn of eigen accenten toevoegen.

Zie **bijlage 11**

Activiteiten

Deze activiteiten kunnen inspirerend werken om educatief met 'Het Rijk der Tijden' aan de slag te gaan. We krijgen zeer graag jullie eigen inspiratie en acties toegestuurd. Ze worden mee opgenomen in deze bundel om anderen opnieuw te bestuiven.

Openingsactiviteit

Open het café op een leuke manier. Met deze korte activiteit zet je direct de toon. Nodig alle belanghebbenden en geïnteresseerden uit waarmee je samenwerkt voor je klimaatproject.

Materiaal

Maak evenveel omslagen als deelnemers met volgende zaken:

- welkomkaart (bijlage 1)
- postkaart of cartoon uit het café
- klimaatjes (geld) (bijl. 3)
- instructie papieren bootje (bijlage 4)

Verloop

a. Materialen

Zorg dat er telkens 2 omslagen zijn met dezelfde postkaart of cartoon. Je vindt alles terug in de bijlagen.

b. Sfeer van weleer ...

Het is fijn om tijdens en na de activiteit het café echt uit te baten. Met een lokaal drankje en een ecologisch hapje komt de inspiratie beter naar boven. Aangepaste muziek zorgt voor nog meer extra sfeer.

Via youtube zijn onderstaande links zeer geschikt, maar maak gerust ook een eigen keuze.

- <https://www.youtube.com/watch?v=oGkkusOMFj0>
- https://www.youtube.com/watch?v=bE9lAvmtY_8
- <https://www.youtube.com/watch?v=gaTCRmi377E>

Start met een **verwelkoming** aan de gasten van het café. Laat je inspireren door de achtergrondtekst eerder in dit document. Deel de omslagen uit.

c. Opdracht deelnemers

Elke deelnemer zoekt iemand met dezelfde postkaart of cartoon. Ze gaan samen zitten en praten over de inhoud. Wat is het probleem? Oorzaken? Kunnen we er iets aan doen? Hoe ervaar ik dat in mijn leven en wat is mijn mening daar over?

d. Wat willen we delen?

Op het einde vouwen ze een papieren bootje. Op het bootje worden gedachten, opmerkingen ... geschreven. Misschien willen ze een probleem laten varen; een bootje is daarvoor de ideale metafoer. Het bootje wordt ergens in het café geplaatst. Andere bezoekers/deelnemers kunnen dit lezen.

Wordt er met postkaarten gewerkt, dan is een boodschap na het gesprek voor de andere een mooi alternatief.

e. Bezoek aan het café

Nadien kan iedereen het café verder ontdekken. De vele cartoons, de kleine activiteiten, de kranten, oude spullen ... Ook de bar is open! De organisator biedt een klimaatvriendelijk drankje & hapje aan.

Maar ...

In het café kan je enkel met klimaatjes betalen. Niet iedereen is echter even rijk. In sommige omslagen zit er minder geld; anderen zijn dan weer super rijk. Dat is een link met de realiteit: is duurzaam (over)leven in de toekomst een kwestie van voldoende geld hebben? Het sociaal en economisch aspect speelt een grote rol. Is het voor iedereen eerlijk en haalbaar?

Kwaad voor het klimaat

Er worden veel foute redenen gegeven van de versnelde klimaatverandering. In deze activiteit wordt de echte oorzaak uit de doeken gedaan en gaan deelnemers even op zoek naar mogelijk oplossingen.

Materiaal

- grote ruimte met juiste opstelling (zie tekening)
- doos kurken
- vragenlijst
- losse cartoons (aparte bijlage)
- stiften
- groot blad of bord
- kopies A3 verwerking (bijlage 5)

Verloop

a. Klimaatmuur

Wat komt bij je op als je aan klimaatverandering denkt?

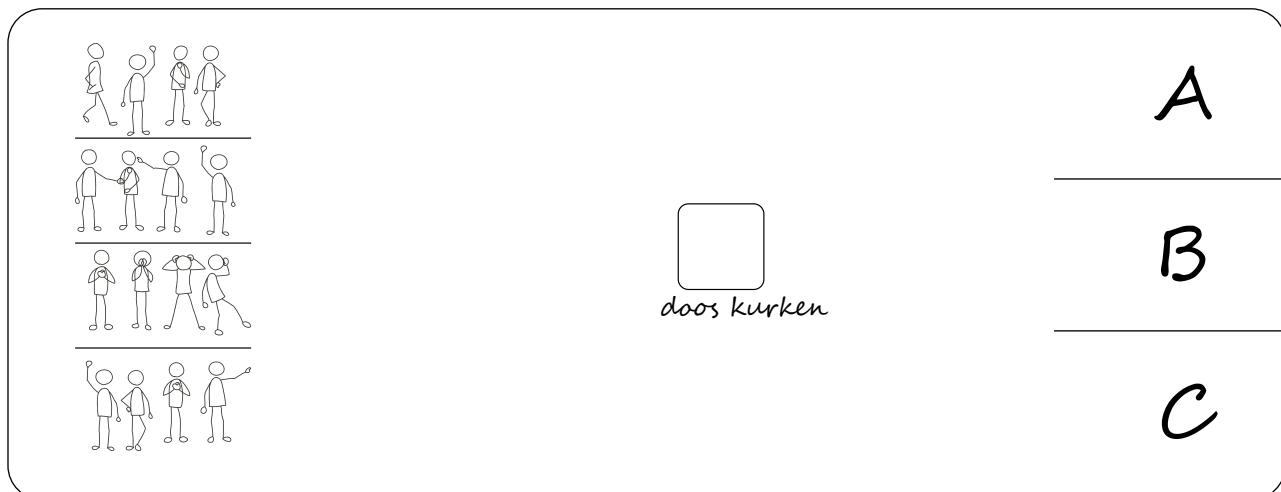
Wat zijn de oorzaken?

Deelnemers noteren zelf hun antwoorden op één groot blad of op een bord.

De begeleider geeft nog geen feedback. Dit document wordt bij het slot gebruikt.

b. Ren je rot - stellingenspel

- Voorzie aan de ene kant van het lokaal 3 vakken A, B en C.
- In het midden plaats je een doos met kurken. Zorg dat er voldoende zijn.
- De groep wordt ingedeeld in ploegen en staan aan de andere kant van het lokaal. (zie tekening)

Stel de meerkeuzevragen. Elke deelnemer loopt naar het vak met de letter van het (volgens hem/haar) correcte antwoord. Je kan als groep naar verschillende vakken lopen. Tactisch kan dit interessant zijn indien de groep het antwoord niet weet.

Wie in het juiste vak staat, neemt een kurk mee voor de ploeg.

De rest keert zonder kurk terug. Geef een korte feedback over het antwoord. De deelnemers krijgen heel wat info/inzichten door de uitleg.

De ploeg met het meeste kurken wint!

Tip: Je kan zelf vragen/opdrachten weglaten, aanpassen of bijmaken.

Vragenreeks stellingenspel

1. Klimaatverandering is iets natuurlijk.

- A **Waar**
- B Niet waar

Het probleem is de versnelde klimaatverandering sedert eind 18de eeuw door de CO²-uitstoot door verbranding van fossiele brandstoffen.

2. Windmolens zorgen voor groene stroom (uitleggen wat groene stroom is), maar windmolens hebben ook nadelen zoals voor vogels. Wat is, buiten een natuurlijke dood, de grootste doodsoorzaak bij vogels?

- A Windmolens (0,5)
- B **Voertuigen (13%)**
- C Hoogspanningskabels (1,9 %)

Ter info: Katten zijn de grootste oorzaak (45%)

Dus valt de schade bij vogels door windmolens goed mee. Zolang we maar goed nadenken waar we ze plaatsen.

3. Wat veroorzaakt geen rechtstreekse versnelde klimaatopwarming?

- A Rijden met de auto
- B Vlees eten
- C **Plastiekvervuiling**

Is wel een milieuprobleem en de aanmaak van plastic is wel schadelijk voor het klimaat! (komt uit olie) Vandaar het woord 'rechtstreeks' in de vraagstelling.

4. Welke is de grootste bron van natuurvriendelijke energie op de wereld?

- A Wind (5,6%)
- B zon (1,9%)
- C **water (16,6%)**

Kan nog uitgebreid worden naar 25 tot 30% op wereldschaal.

5. Hoeveel windmolens staan er wereldwijd op aarde?

- A **360.000**
- B 3.600.000
- C 6.000.000

6.000.000 zou genoeg zijn om alle energie op wereldschaal te voorzien. Evenveel als het aantal Vlamingen ...

6. Met de tram reis je klimaatvriendelijker dan met de bus.

- A** **Waar**
- B Niet waar
- C Maakt niet uit, het is hetzelfde

Elektriciteit is beter voor het klimaat, maar moet nóg veel duurzamer. Geen fossiele brandstoffen meer!

Opmerking: je hebt ook al elektrische bussen!

7. Een elektrische auto is momenteel veel beter voor het milieu.

- A ja
- B** **Nee**

De grondstoffen voor batterijen is een groot probleem. Het wordt wel de beste methode!!
Opm.: Dit is een delicate vraag; het moment dat de auto rijdt, stoot hij niets uit van CO₂. De verborgen uitstoot is wel aanzienlijk, maar minder dan bij een gewone wagen. Ze zorgen wel voor een betere luchtkwaliteit in steden!

Maar de sociale gevolgen van de ontginning van de grondstoffen voor de batterijen zijn onmenselijk!
De jacht op de grondstoffen tussen landen/multinationals heeft veel rampzalige gevolgen voor mens en milieu.

8. Wat is beter voor het klimaat: een dieselauto of een benzinewagen?

- A** **Dieselauto**
- B Benzinewagen

Dielselwagens stoten minder CO₂ uit! Oude diesels zijn vervuilerder voor het milieu door de fijnstofuitstoot. De nieuwste diesels stoten zelfs minder fijnstof uit dan benzinewagens!!!

c. Wat is het probleem (kort houden)

Tip: Kijk voor deze stap in de les voor 3-4

- De zon schijnt op onze aarde. Een deel van de warmte van de zonnestrallen warmt onze aarde op, een ander deel wordt teruggekaatst in de ruimte.
- De samenstelling van de lucht in onze atmosfeer is van nature ideaal om het hier aangenaam warm te hebben. Broeikasgassen (zoals CO₂, methaan) hebben de eigenschap warmte vast te houden. Zuurstof hebben we nodig om te ademen.
- De verhouding tussen de gassen in onze dampkring of atmosfeer was tot 1850 perfect in evenwicht. Er waren net genoeg broeikasgassen om het klimaat dat we kenden te bewaren.
- Dan is de verbranding van fossiele brandstoffen begonnen. Hoe verder in de geschiedenis, hoe meer.
- Door verbranding van fossiele brandstoffen komen meer broeikasgassen in onze atmosfeer. Deze houden meer uitstralingswarmte vast, waardoor het hier opwarmt.

Tip

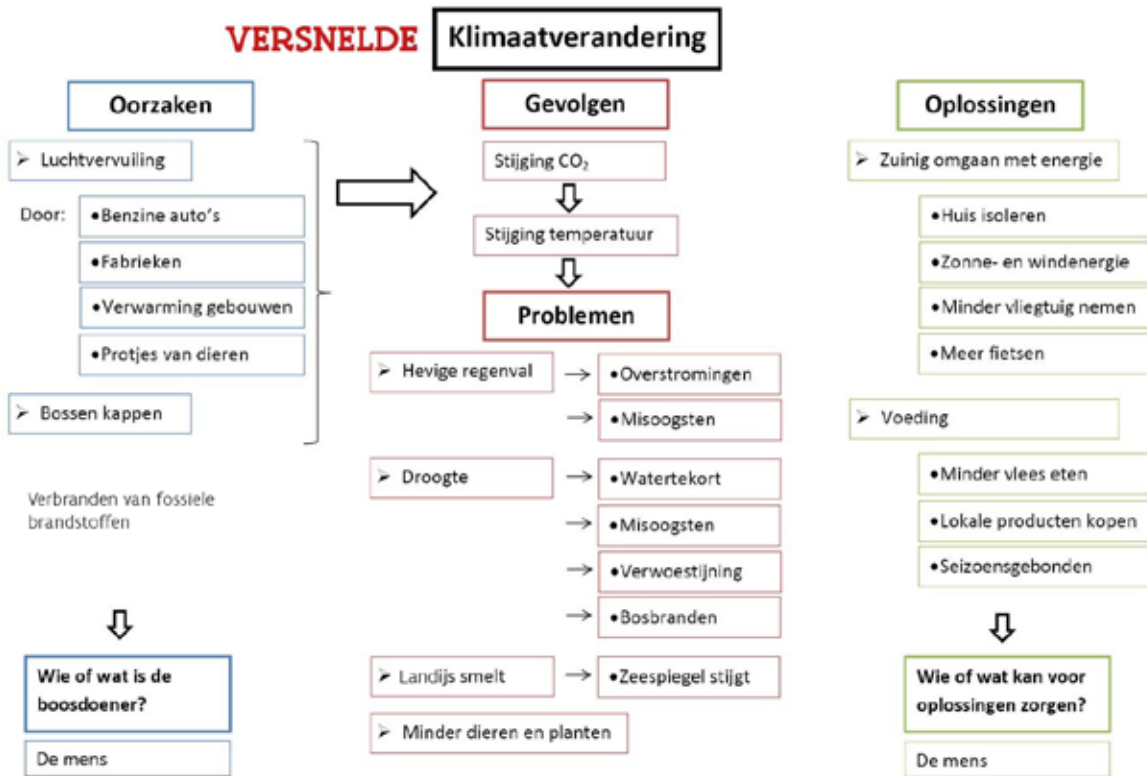
Kinderen beseffen niet waarvoor we fossiele brandstoffen verbranden. Stel zeker deze vraag! (auto rijden, huis verwarmen, vliegen, varen, fabrieken) Door dit gesprek ervaren ze dat we er sterk afhankelijk van zijn.

d. Oplossingen

De broeikasgassen verminderen in onze atmosfeer! Geen fossiele brandstoffen meer verbranden. De wetenschap zoekt ook mogelijkheden om broeikasgassen uit de lucht te halen.

- >> In de opdracht die volgt gaan ze op zoek naar oplossingen. Laat de **creativiteit van de kids** het werk doen.

Schema als achtergrondinfo voor de begeleider

d. Verwerking met cartoons

- Elk groepje kiest een cartoon en kleeft die bovenaan het groot blad.
- Kinderen beschrijven het probleem en bespreken dit binnen hun groepje. Ze gaan op zoek naar de oorzaak. Hier kan de begeleider eventueel helpen.
- Als laatste zoeken ze naar oplossingen voor het probleem in hun cartoon. Ze mogen hier heel creatief in zijn. Laat ze maar brainstormen en zoeken.

Tip

Dit laatste kan ook apart worden uitgewerkt in een aansluitende les plastische opvoeding of TOBO. Gebruik de talenten van de kids: techniek, tekenen, schilderen, muziek ... We hebben alle talenten nodig als het op verandering aankomt!

e. Slot

We keren terug naar onze eerste woordspin. Wat had nu echt met klimaatverandering te maken en wat niet? Omkring de woorden die er echt toe doen! We trekken een streep door de foute woorden.

Kleef hier je cartoon

Probleem

Oorzaak

Oplossingen

Heet op de planeet

Hoe leg je aan jongere kinderen het klimaatprobleem uit? Deze activiteit is participatief en vertelt helder en duidelijk hoe het in elkaar zit.

Ook geschikt voor 1ste leerjaar B

Materiaal

- Groot blad met centraal de wereldbol (bijlage 7)
- Wereldbol
- stiften / scharen
- fotoblad (bijlage 6)
- lijmstiften
- stroken blauw en rood papier

Voorzie dit per groepje

Opmerking

We spreken enkel over CO2 als broeikasgas; er zijn natuurlijk nog andere. Dit om het niet te complex te maken én we er ook actiegericht impact op hebben. Methaan (ifv vlees eten) kan er zeker ook bij, maar dat is een eigen keuze.

Tip

Werk in de klas met groepjes van maximaal 8 kinderen. Laat de prentjes vooraf uitknippen. Voorzie ook voldoende stiften. Wat getekend moet worden, doe je eventueel voor op het (digitaal) bord.

Verloop

a. Warm en koud op onze wereld

Dit deel geeft de klimaatzones op onze wereld weer. Neem er de wereldbol bij om alles te tonen.

Inhoud	Actie op het blad
Noord- en Zuidpool: het is er ijskoud – bijna geen leven mogelijk	>> Lijn trekken op de wereldbol >> Foto's kleven Antarctica (land zichtbaar) en de Noordpool >> Ijsbeer op Noordpool en pinguin op Zuidpool kleven
In het midden van de wereldbol is het heel warm. Tropisch regenwoud; warm en vochtig	>> Kleven papegaai en het oerwoud
Woestijn; warm en droog	>> Kleven kameel en woestijn
Op de wereldbol België aanduiden Wij zitten tussen het koud en warm gebied; niet te koud en niet te warm. Ideaal!	>> Kleven bos + punt zetten op België

b. De dampkring

Dit stuk verduidelijkt wat de dampkring is en hoe het het klimaat op aarde regelt.

<i>Inhoud</i>	<i>Actie op het blad</i>
<p>Rond onze aardbol zit een luchtlaag: de atmosfeer of dampkring.</p> <p>De dampkring is zeer belangrijk! Moest er geen dampkring zijn, vreist het hier altijd en is er geen leven mogelijk. Vergelijk het met een isolatiedeken.</p> <p>De zon houdt ons warm. Ze schijn op onze wereld. De zonnestralen komen op de aarde terecht; een deel wordt opgenomen ... en een ander deel kaatst terug in de ruimte.</p> <p>De dampkring of atmosfeer houdt net genoeg warmte vast om het hier aangenaam warm te houden. Daardoor is er leven mogelijk!</p> <p>Tip: Laat kinderen nu planten en diertjes op de wereldbol tekenen.</p>	<p>>> Tekenen met stippellijn</p> <p>>> Zon kleven</p> <p>>> Dikke pijl tekenen</p> <p>>> Puntlijnen tekenen</p> <p>>> Pijlen tekenen, maar nog niet de pijl die vanaf de dampkring van de teruggekaatste pijl terug vertrekt naar de aarde)</p>

c. Hoe werkt de dampkring precies?

<i>Inhoud</i>	<i>Actie op het blad</i>
<p>In die dampkring zitten verschillende gassen. Zuurstofgas; dat hebben we nodig om te ademen.</p> <p>Stikstof (CO₂); dat hebben planten nodig om te ademen.</p> <p>Ga even in op de begrippen CO₂ en stikstof; kids kennen dit uit media en andere bronnen.</p> <p>Hoeveel van die gassen zitten in de dampkring? Verhouding 4 snippers CO₂ / 1 snipper zuurstof</p> <p>We komen even terug op het feit dat het hier net warm genoeg is. Dat is dankzij de CO₂! Dat gas houdt warmte van de zon vast in onze dampkring. De warmte die anders terug naar de ruimte gaat, wordt vastgehouden door de CO₂.</p> <p>Zonder CO₂ is onze aardbol te koud!</p> <p>Tip: Laat kinderen nu planten en diertjes op de wereldbol tekenen.</p>	<p>>> Knip een blauwe snipper, noteer er een 'Z' op; leg deze in de dampkring.</p> <p>>> Knip een rode snipper en noteer er 'CO₂' op; leg deze in de dampkring.</p> <p>>> Laat elk kind 4 rode en 1 blauwe snipper knippen en in de dampkring leggen. Laat ze ook telkens de 'Z' en 'CO₂' er op noteren.</p> <p>>> Nu laatste pijlen tekenen; die vertrekken van de teruggekaatste warmtepijl van de dampkring terug naar de aarde.</p>

d. Het evenwicht van de gassen is belangrijk

<i>Inhoud</i>	<i>Actie op het blad</i>
<p>Dit werkte al altijd perfect; er was net voldoende CO₂. Er zit ook een mooi systeem in! Mensen en dieren ademen de zuurstof uit de lucht in en kunnen zo leven. Ze ademen CO₂ terug uit.</p> <p>Planten net andersom!</p> <p>Er was een perfect evenwicht!</p>	<p>>> Kleven mens; blauwe snippers er voor, rode er achter.</p> <p>>> Kleven plant; rode snippers er voor, blauwe er achter.</p>

e. En toen kwam ...

<i>Inhoud</i>	<i>Actie op het blad</i>
<p>De mensen hebben heel veel uitgevonden om het leven beter te maken. (laten opsommen) Doel is om te vertellen dat de mens gemoderniseerd is; Auto's, boten, huizen, fabrieken, vliegtuigen</p> <p>Die hebben een motor of werken met machines. Ze verbranden ... (olie, benzine, gas, steenkool ...) We noemen ze met een moeilijk woord fossiele brandstoffen. Als een motor werkt op benzine, diesel ... dan stoot die ook CO₂ uit.</p> <p>Weet je nog wat CO₂ doet? (warmte vasthouden)</p> <p>Laat CO₂-tjes bijleggen in onze dampkring; door onze fabrieken, vliegtuigen, boten, auto's ...</p> <p>>> Wat zal er gebeuren op onze wereld? Er wordt meer warmte vastgehouden in de dampkring waardoor de temperaturen op aarde stijgen.</p>	<p>>> Kleven van de prenten + kinderen tekenen nog andere bij op de werldebol.</p> <p>>> Achter de auto en andere prenten rode CO₂-tjes laten kleven.</p> <p>>> Prent zon kleven</p>

f. Gevolgen van klimaatverandering

Ijsbeer	Het ijs smelt af en kan niet meer tot bij zijn voedsel (zeehonden ...)
Kameel	Woestijnen worden groter en nog droger
Bij ons	>> Drogere zomers met hoge temperaturen >> Hittegolven >> Warmere winters (geen sneeuw meer - nooit meer buiten schaatsen) >> Meer stormen met hevige regen >> Natuurrampen >> Veranderende natuur; planten en dieren komen en gaan als gevolg van de klimaatverandering

Het is niet de bedoeling om hier heel ver op in te gaan. Blijf op het niveau van de kinderen/groep.
Werk vooral met de actualiteit van het moment!

Tip

De serie 'Our Planet' op Netflix is een prachtige serie om dit te illustreren.

g. Wat kunnen wij doen? Oplossingen?

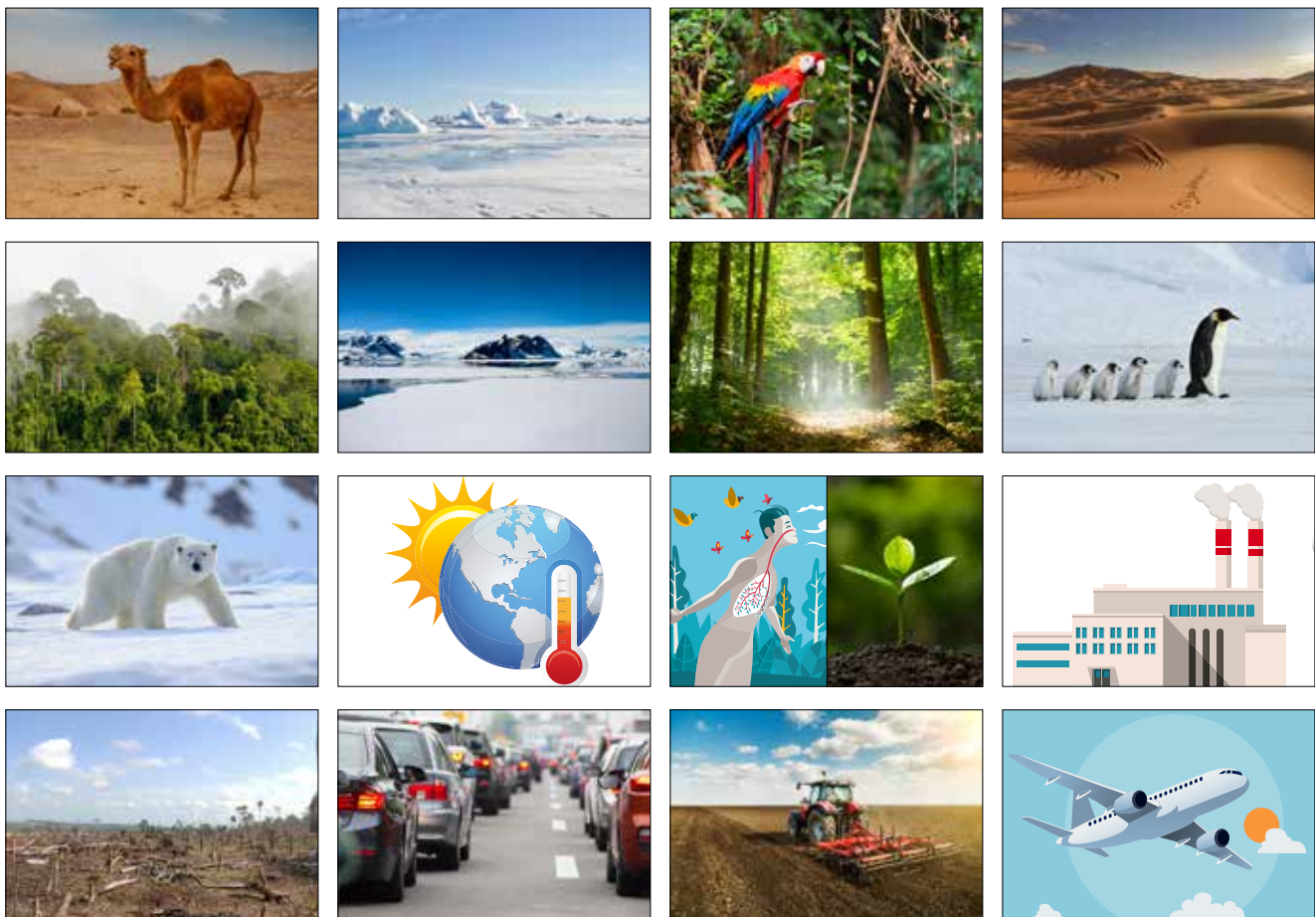
- Geen fossiele brandstoffen meer gebruiken in de toekomst: geen/minder auto's op diesel en benzine, vrachtwagens, vliegtuigen ...
- Natuurlijke energiebronnen gebruiken: windenergie, waterkrachtcentrales, zonnepanelen, ...
- Veel bomen en natuur creëren; zij nemen CO2 op!!!

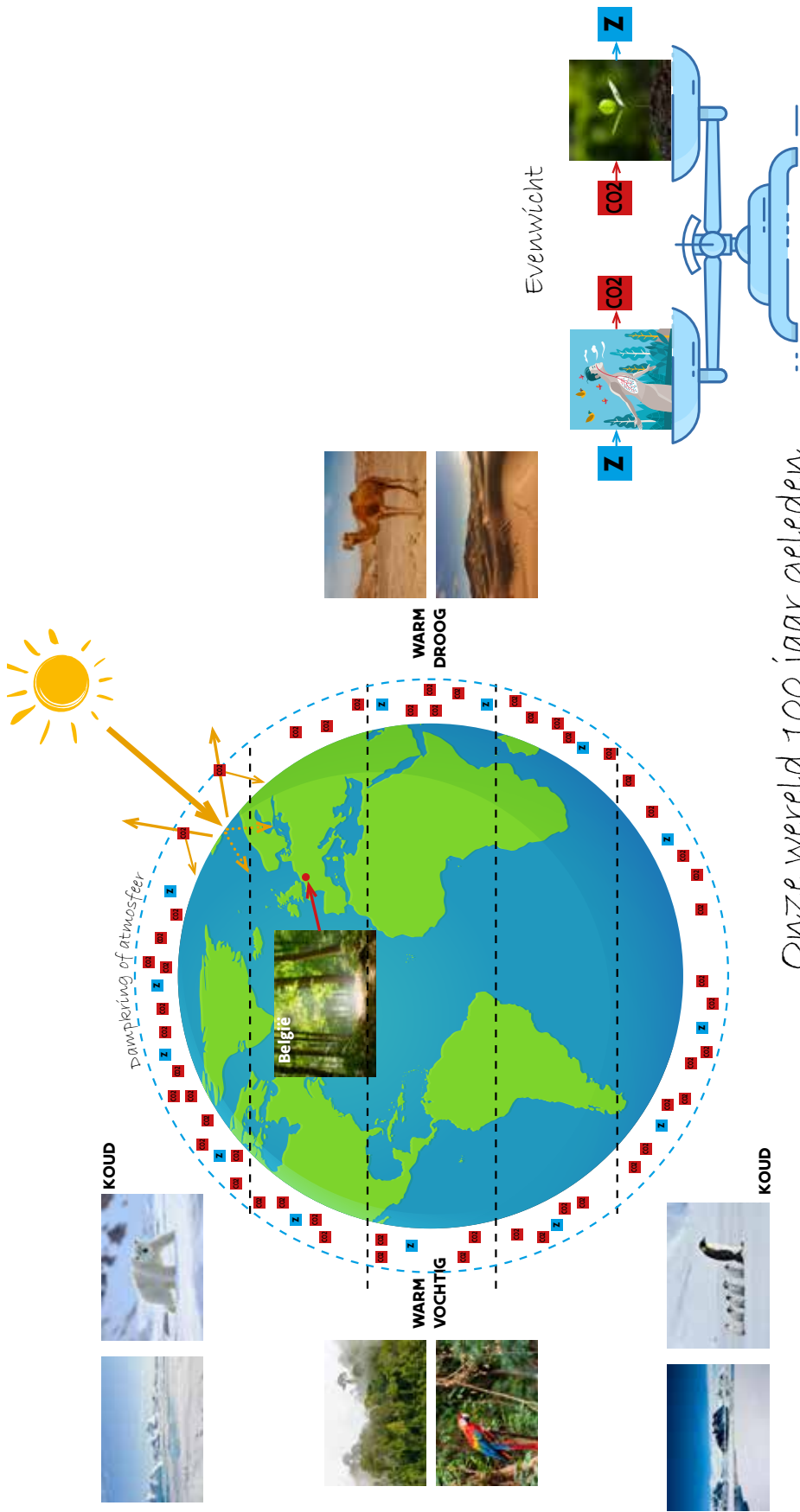
Kids zoeken voor hun eigen leven, school, stad of gemeente naar acties.

Kom tot volgende afspraak.

- Wat zal ik doen?
- Wat doen we thuis?
- Wat doen we met de klas/school?

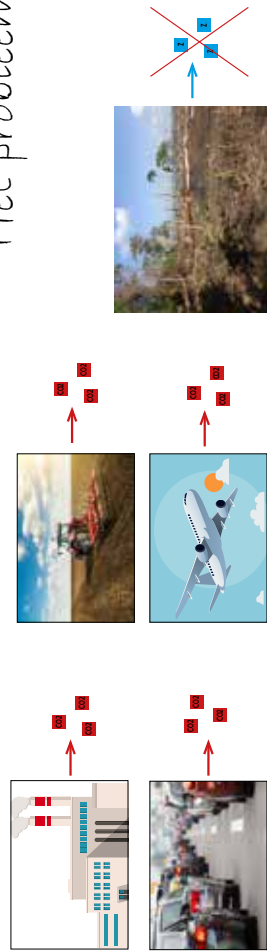
Voorbeeld knipblad

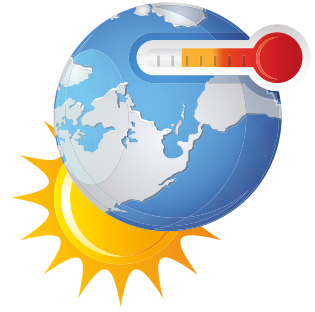

Onze wereld 100 jaar geleden

Het probleem

Gevolg

Klimaatleuteren

Samen leuteren over het klimaat over waar- en onwaarheden, ideeën en gedachten. Luisteren naar andere meningen en visies doet ons verder nadenken. We kunnen veel leren van elkaar ... als we willen.

Materiaal

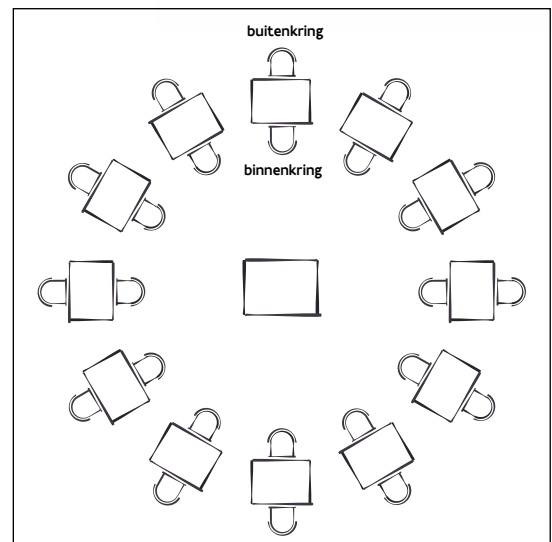
- Losse cartoons (bijlage)
- Schrijfmateriaal
- Kopies van de verwerkingsblaadjes (bijlage 8)
- Extra materiaal naar keuze bij de verwerking
- Timer
- Plakwand / kleeftband

Opstelling

Het is belangrijk om een leuke en aangename setting van de zaal te voorzien. Ideaal is de kringopstelling met een centrale tafel voor alle cartoons (zie tekening).

Methodiek

- Alle deelnemers nemen plaats. Zorg dat je een even aantal deelnemers hebt.
- De deelnemers van de binnenkring kiezen een cartoon van de centrale tafel. Ondertussen kiest de andere persoon een verwerkingsfiche die op de tafel ligt.
- Er wordt 3 minuten geleuterd over de cartoon. Je kan die tijd verlengen of inkorten naar keuze.
- Het gesprek start met de persoon die de cartoon heeft gekozen. Wat is het probleem? Wat zijn oorzaken, gevolgen? Waarom raakt die cartoon mij? Wat kan er aan gedaan worden?
De tweede persoon pikt in, stelt vragen ... zodat er een gesprek ontstaat.
- Indien het gesprek te snel stilvalt kunnen de hulpvragen ingeschakeld worden.
- Na het gesprek voeren beide deelnemers samen de creatieve opdracht uit. De organisator bepaalt zelf de tijd hier voor, maar hou het kort zodat er vaart in de workshop blijft zitten.
- De deelnemer die de cartoon heeft gekozen hangt of plaatst het resultaat aan de plakwand.
- De buitenkring kiest nu een cartoon en schuift 1 tafel door zodat iedereen een nieuwe partner heeft.
- Dit wordt enkele keren herhaald ...

Slot

Op het einde van de sessies kan iedereen de creatieve verwerkingen bekijken. Spontaan ontstaan gesprekken over de verwerking van alle cartoons. Een sterke moderator kan hier wel wat mee om een groepsgesprek te begeleiden.

Opmerking

Uit dergelijke sessies blijkt dat heel veel foute zaken worden verteld. De kennis ontbreekt bij veel mensen. Met een aantal voorbeelden uit de sessie kan dit misschien geïllustreerd worden.

Op weg naar 2030

Leerlingen maken spelenderwijs kennis met de SDG's. Wat zijn de SDG's en hoe passen ze in hun dagelijks leven? Daarnaast zien ze in dat het erg belangrijk is om dagelijks duurzame keuzes te maken.

Materiaal

Zie aparte handleiding.

Alle materialen zijn voorzien in een aparte bak bij het klimaatcafé.

Wat zijn SDG's?

"De SDG's (DOD's) zijn duurzame ontwikkelingsdoelstellingen die werden opgesteld door de Verenigde Naties.

We moeten er naar streven om deze doelstellingen wereldwijd te behalen tegen 2030. Hier zijn geen voorwaarden aan verbonden. Het is enkel een actieplan dat ons moet helpen om een duurzame planeet te creëren. Het actieplan wordt ook wel Agenda 2030 genoemd. Vandaar de naam van deze module 'Op weg naar 2030' "

"Wat betekent dit voor ons? Iedereen zal zijn steentje moeten bijdragen. Mensen moeten warm gemaakt worden om duurzame keuzes te maken en positieve acties te ondernemen."

Opzet

- Na een inleidende activiteit, gaan leerlingen zelf aan de slag door de SDG's te ontdekken aan de hand van 3 spelen. Er is voldoende materiaal voor een groep van 24.
- Er is geen begeleider of leerkracht nodig. Alles is opgesteld dat ze het zelfstandig kunnen.
- De spelen worden in kleine groepjes gespeeld. Ideaal is per 4.
- Na een 15-tal minuten wordt er doorgeschoven.
- De slotactiviteit refereert naar het begin. Met de kennis die ze opdeden, kunnen ze de puzzel die ze maakten in de openingsactiviteit aanpassen.

Uitgebreide handleiding

De uitgebreide handleiding wordt afzonderlijk meegestuurd.

Kleine activiteiten

Alleen maar kijken ... niet in dit café!
 Hier een overzicht van de kleine activiteiten die in het café ter beschikking zijn. Wees vrij om er zelf nog bij te voegen!

Materiaal

De nodige materialen voorzie je in het 'kastje van plezier'. Daar kan iedereen in snuisteren en de activiteiten doen naar keuze.

1) Cartoons

In het café zijn zijn heel wat cartoons verwerkt. Ze hebben allemaal een link met het klimaatprobleem. De oudste dateert van de jaren '60, de meest recente van enkele jaren geleden. Ook de tafels, de bierkaartjes en postkaarten zijn aangepast. Je kan er niet naast kijken.

Deze cartoons zijn het vertrekpunt voor een aantal kleine activiteiten die elke bezoeker kan doen.

Tip

Mensen zijn niet meer geneigd om in tentoonstellingen iets aan te raken of actief te doen. Het Rijk der Tijden is echter participatief; hoe actiever de bezoeker is, hoe meer het doel wordt bereikt. Daarom is het goed om het café door een gids, begeleider of vrijwilliger als 'cafébaas' uit te laten baten. Die kan de mensen leiden naar de activiteiten of motiveren om iets te doen.

2) Kastje van plezier

In één van de kasten is het onderste deel ingericht als 'het kastje van plezier'. Daar vind je een aantal kleine activiteiten/spelletjes die elke bezoeker vrij mag nemen en spelen/doen.

Cartoontijdlijn (bijlage 9)

In het café vind je 8 **bierviltjes**. Probeer ze chronologisch te ordenen van vroeger tot nu. Er is een versie zonder jaartallen en eentje met. Je kiest zelf wat je gebruikt. De **oplossing** ligt in de schuif van dezelfde kast.

Pak de uil (zie [handleiding 'Op weg naar 2030'](#))

Dit spel is een variant op een gekend gezelschapsspel en gaat over de SDG's (**S**ustainable **D**evelopment **G**oals of Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen). Ze zijn ontwikkeld door de VN om onze wereld duurzaam en leefbaar te maken/houden voor iedereen, ook de generaties die achter ons komen.

De speluitleg vind je in de handleiding van 'Op weg naar 2030'. Neem een kopie van het blad en leg het samen met het materiaal in de kast.

Pictionary (zie [handleiding 'Op weg naar 2030'](#))

Een tweede spel over de SDG's voor creatievelingen ...

Het walvisspel (zie [handleiding 'Op weg naar 2030'](#))

Een leuk spel waar je niet alleen heel wat duurzame tips krijgt, maar ook spannend is. Wie kan zijn zenuwen bedwingen en legt het meeste visjes op de wiebelwalvis? De vragen kaderen ook binnen de SDG's en zijn bedoeld voor grote en kleine kinderen vanaf 10 jaar.

Speluitleg in bijlage

3) Boekenkast

Lectuur

In de boekenkast leg je een aantal **klimaatboeken** die cafébezoekers kunnen lezen. Ook is het leuk om krantenartikels of inspirerende teksten te verzamelen. Die nemen minder tijd in beslag voor de bezoeker.

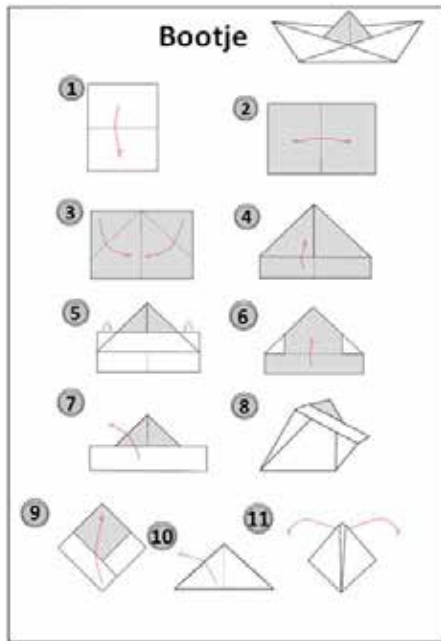
Werk samen met de **plaatselijke bibliotheek**. Afficheer in de bib dat een aantal boeken tijdelijk in het klimaatcafé te vinden zijn. Bezoekers vinden misschien zo gemakkelijker het klimaatcafé.

2) Bootje van papier (zie [bijlage 10](#))

Leg een stapel cartoons, balpennen, de handleiding om een bootje te vouwen en A4 papier in de kast voor deze opdracht.

recto

verso

4) Klimaatladderspel

Op één van de tafels van het café ontdek je het klimaat-ladderspel.

Onder de tafel vind je de pionnen en dobbelstenen; de spelregels staan afgedrukt op de tafel zelf.

Indien gewenst, kan de opmaak van het spel aangeleverd worden om te printen voor eigen gebruik.

Café als locatie voor ...

Een uitdagende en mooie omgeving werkt altijd inspirerend. Het café is daarom de ideale plaats om klimaatavonden en andere publieksactiviteiten te organiseren.

Een paar ideetjes ...

Promotie

Als ontlenner krijg je een map met beelden en achtergronden om je eigen promotiemateriaal rond het klimaatcafé op te smukken.

>> Klimaatquiz

In bijlage vind je een klimaatquiz. Vul deze aan met relevante vragen over eigen werking, stad of gemeente. Speel ook in op de recente actualiteit. Dat maakt het veel interessanter.

>> Documentaire-avond

Recent verschenen heel wat films en documentaires over het klimaat. Samen kijken in het Rijk der Tijden is een goed idee. Nadien kan er nog nagepraat worden tussen pot en pint.

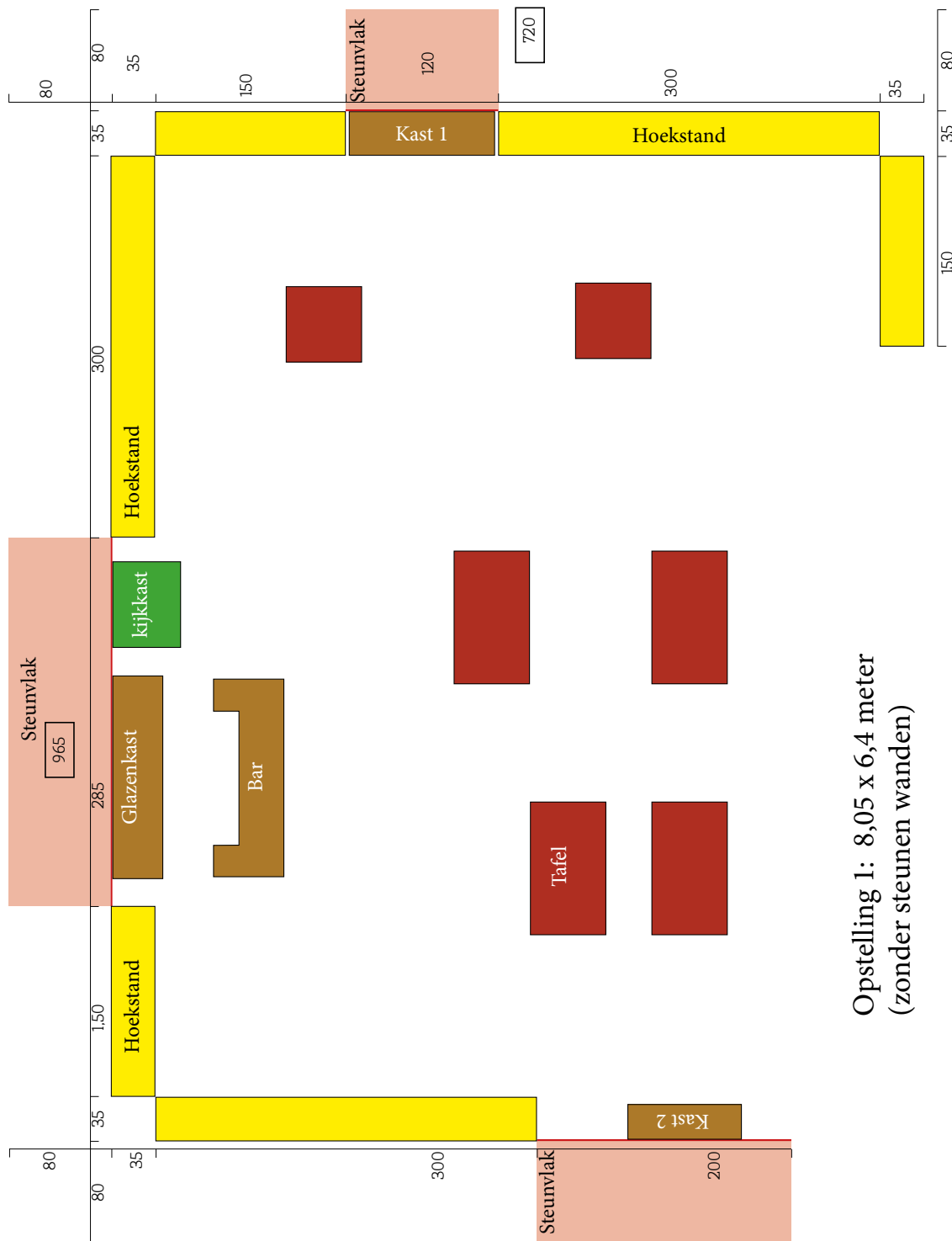
>> Expert aan het woord

Nodig een expert uit op een gespreksavond. Na een uiteenzetting kan er in dialoog gegaan worden met het publiek. Dit kan ook gespiegeld worden aan het lokaal klimaatplan of andere klimaatacties.

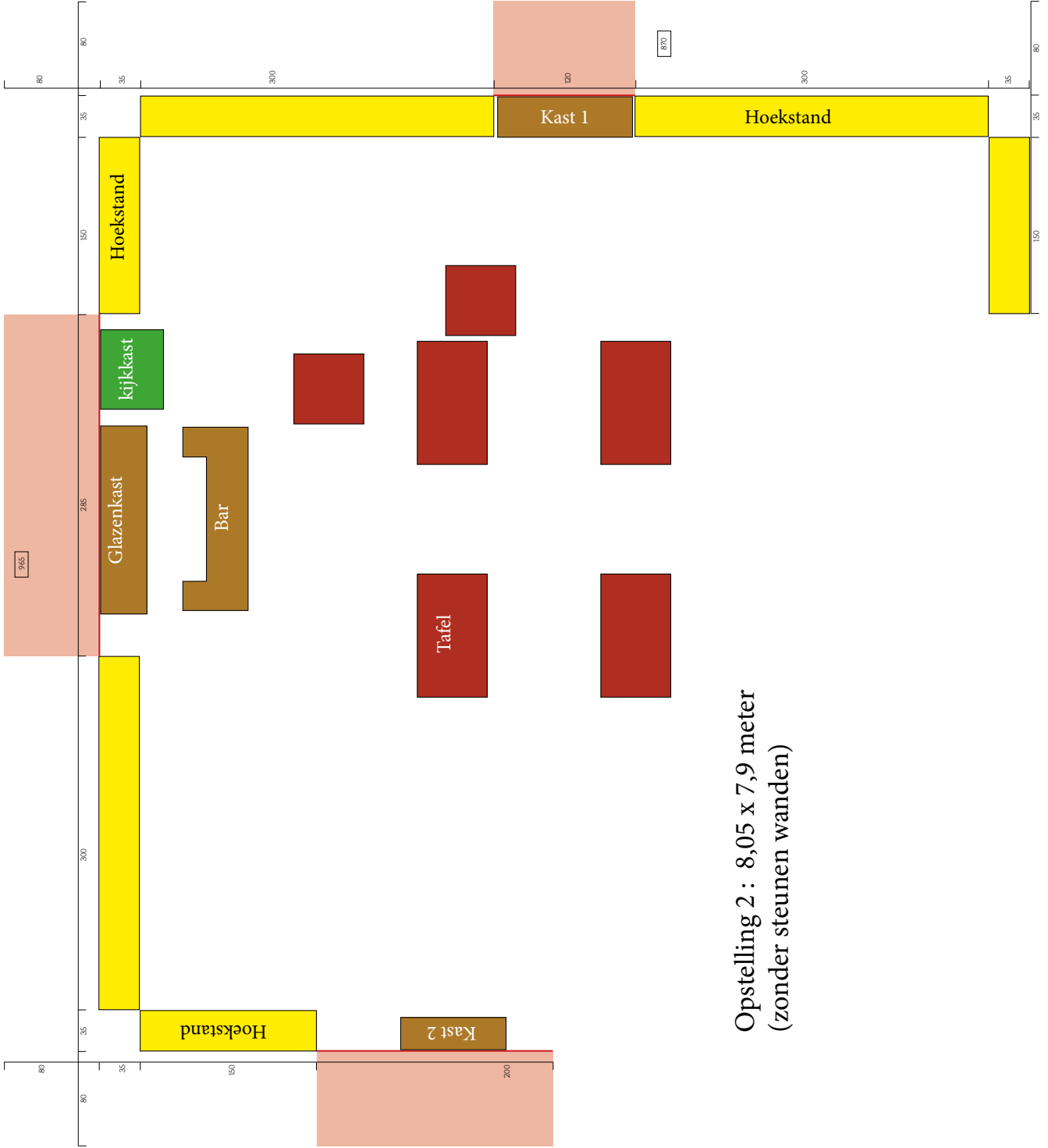
>> Open Milieuraad

Zet de deuren van het café open voor de milieuraad. De stad of gemeente kan bespreken en uitleggen aan het publiek wat er rond klimaat gebeurt. Misschien is het een startpunt voor projecten als autodelen, fietsvriendelijk verkeer, laadpunten voor elektrische auto's, windmolens plaatsen ... Burgerparticipatie verbreedt de draagkracht voor vernieuwing; het café is een goede plaats om er over te praten.

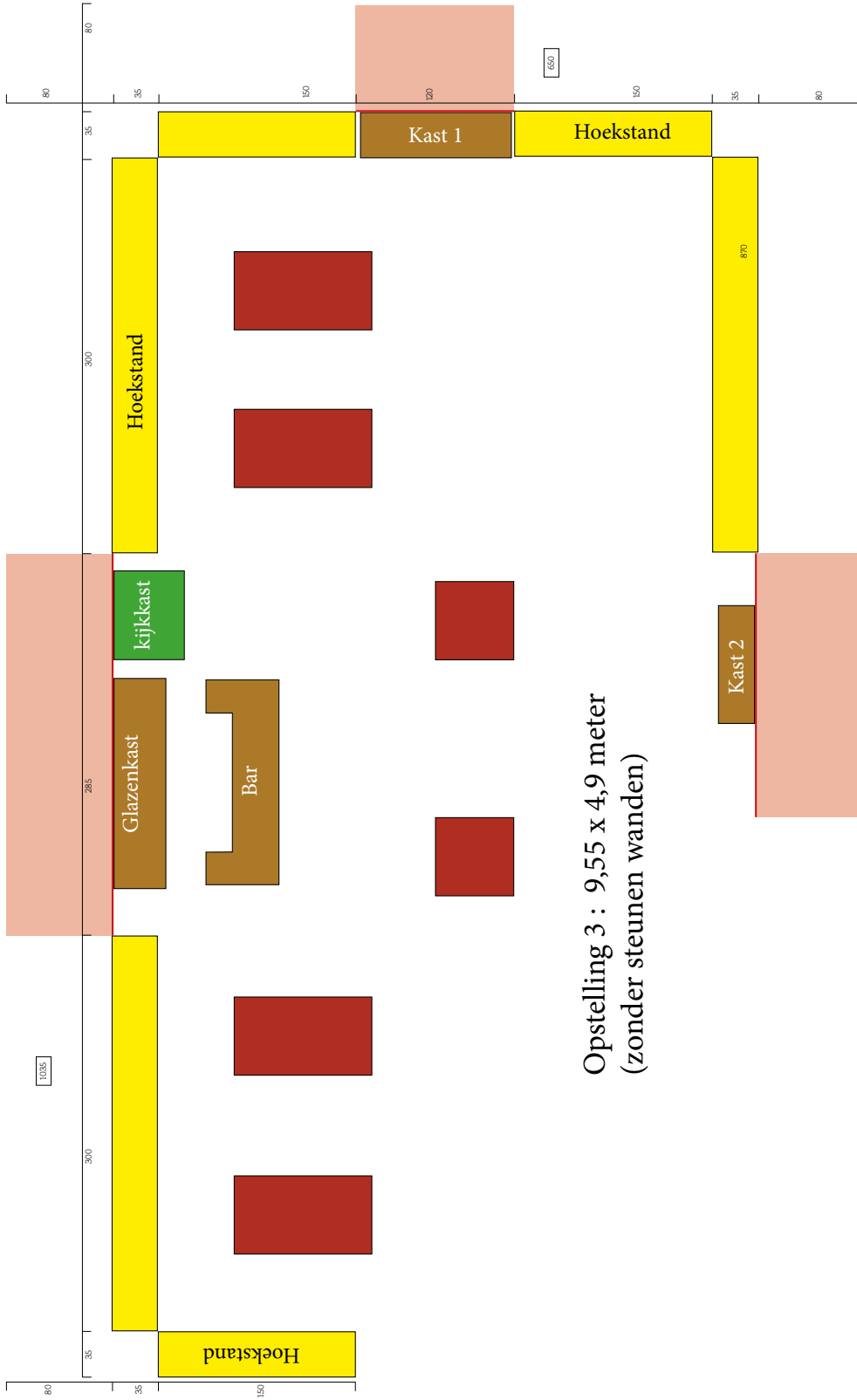
Graag horen we nog extra initiatieven om deze bundel verder te verrijken.

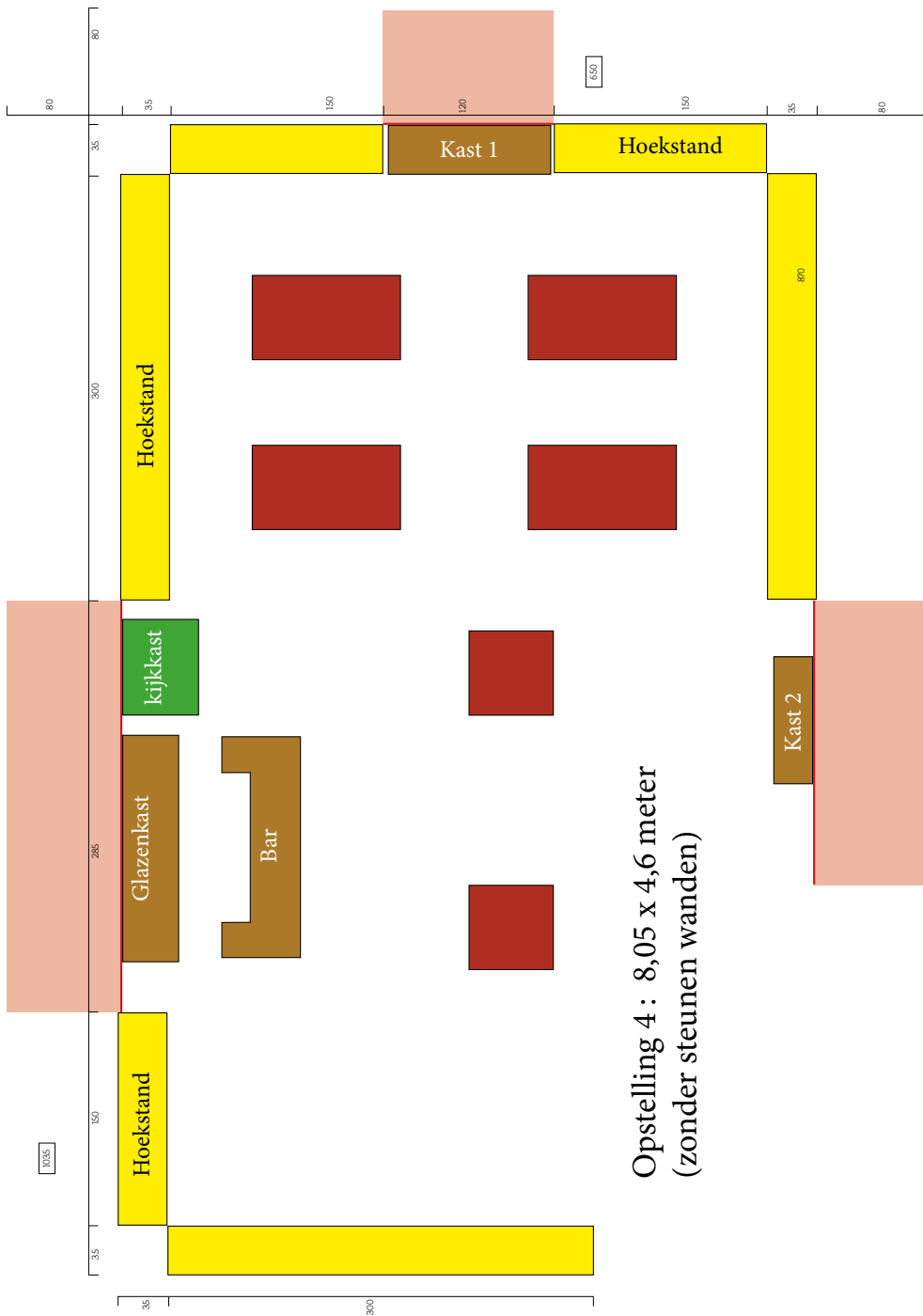
Opstelling 1: 8,05 x 6,4 meter
(zonder steunen wanden)

Opstelling 2 : 8,05 x 7,9 meter
(zonder steunen wanden)

Opstelling 3 : 9,55 x 4,9 meter
(zonder steunen wanden)

Opstelling 4 : 8,05 x 4,6 meter
(zonder steunen wanden)

voorbeeld

Aan de klimaatleuteraar

drukbestand

Aan de klimaatleuteraar

Welkom in het praatcafé
"Rijk der Tijden"

Ga onder de aanwezigen op zoek naar iemand
met dezelfde cartoon. Praat er samen over!

Vouw het blauwe blaadje naar een bootje en schrijf je boodschap erop.
Laat je bootje ergens in de tentoonstelling varen.

Fijn dat je er bij was!

Welkom in het praatcafé
"Rijk der Tijden"

Ga onder de aanwezigen op zoek naar iemand
met dezelfde cartoon. Praat er samen over!

Vouw het blauwe blaadje naar een bootje en schrijf je boodschap erop.
Laat je bootje ergens in de tentoonstelling varen.

Fijn dat je er bij was!

5 5

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TJUGEN
· SINOS 1947 ·

5 5

5 5

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TJUGEN
· SINOS 1947 ·

5 5

5 5

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TJUGEN
· SINOS 1947 ·

5 5

5 5

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TJUGEN
· SINOS 1947 ·

5 5

5 5

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TJUGEN
· SINOS 1947 ·

5 5

5 5

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TJUGEN
· SINOS 1947 ·

5 5

2 2

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

RJK
DER
TJUDEN

· ESTABLISSEMENT ·
· SINDS 1947 ·

2 2

2 2

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

RJK
DER
TJUDEN

· ESTABLISSEMENT ·
· SINDS 1947 ·

2 2

2 2

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

RJK
DER
TJUDEN

· ESTABLISSEMENT ·
· SINDS 1947 ·

2 2

2 2

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

RJK
DER
TJUDEN

· ESTABLISSEMENT ·
· SINDS 1947 ·

2 2

2 2

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

RJK
DER
TJUDEN

· ESTABLISSEMENT ·
· SINDS 1947 ·

2 2

2 2

GH 146760268 A
PK

KLIMAATJES

RJK
DER
TJUDEN

· ESTABLISSEMENT ·
· SINDS 1947 ·

2 2

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

GH 146760268 A
PK

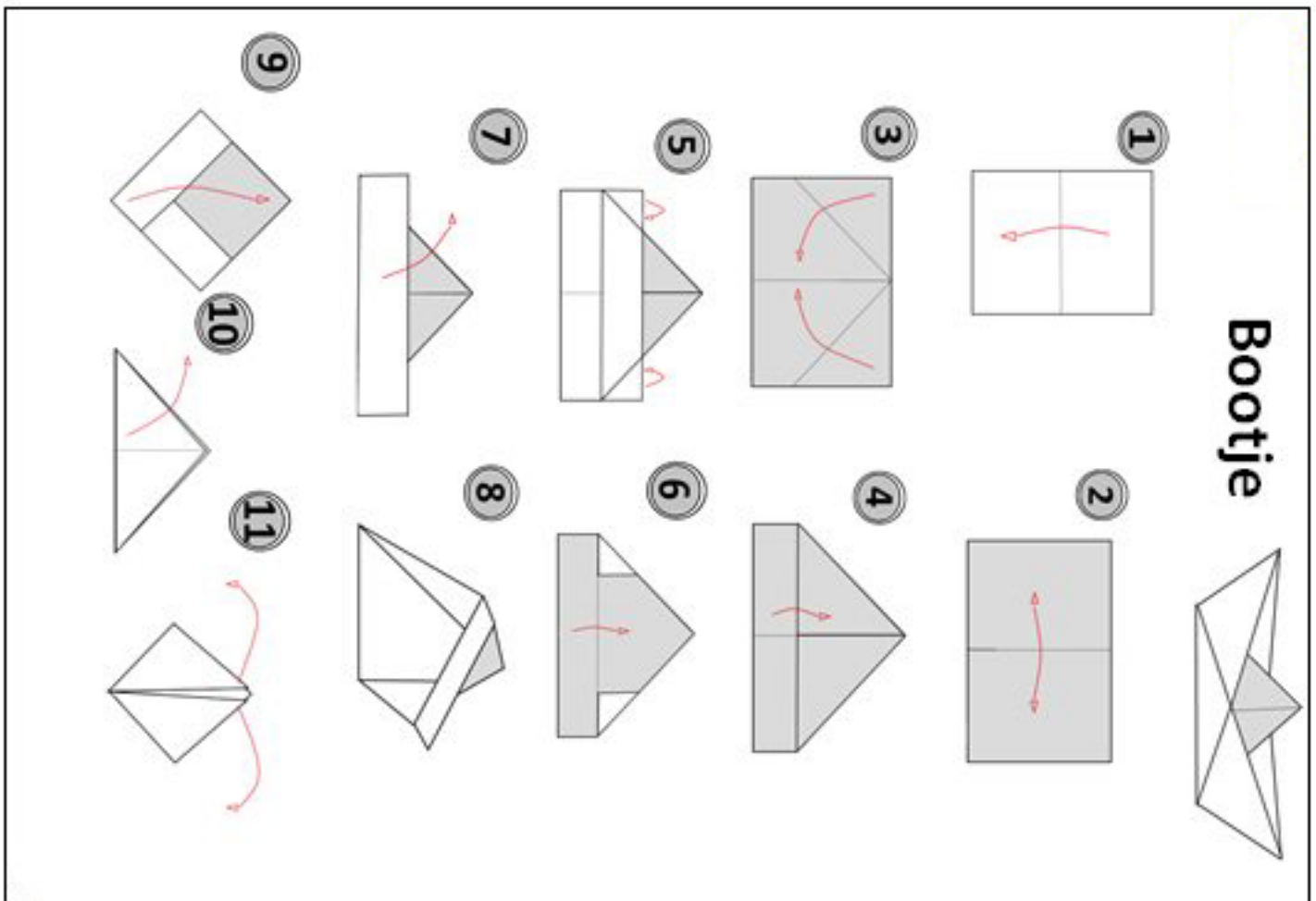
KLIAMATJES

ESTABLISSEMENT.
RJK
DER
TYDEN
SINOS 1947.

voorbeeld uitnodiging genodigden

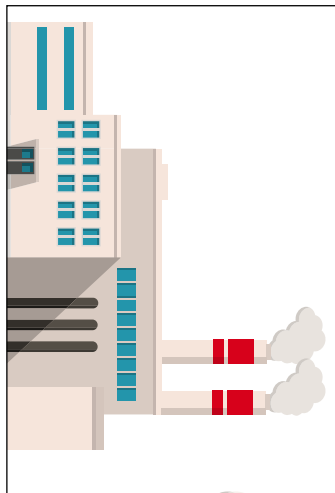
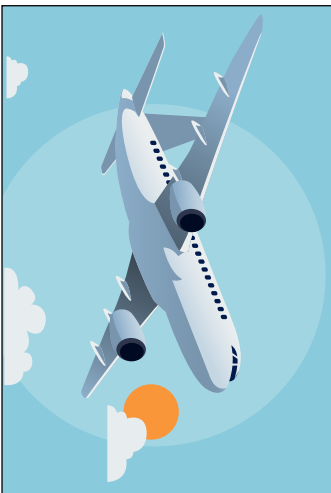
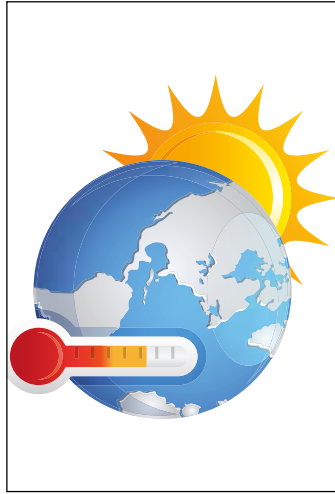
Kleef hier je cartoon

Probleem

Oorzaak

Oplossingen

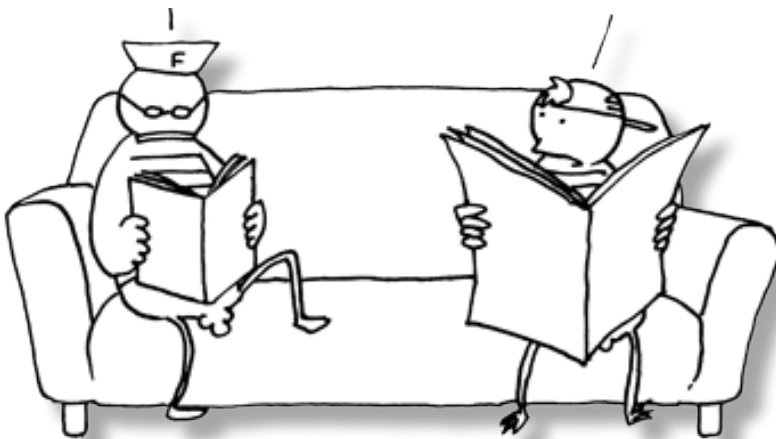

KLIMAATLEUTEREN

Het schijnt dat mensen die durven fouten maken ook heel creatief zijn.

Jij bent voor mij de creatiefste die ik ooit tegenkwam!

dit boekje is van

Handwritten lines for writing a message.

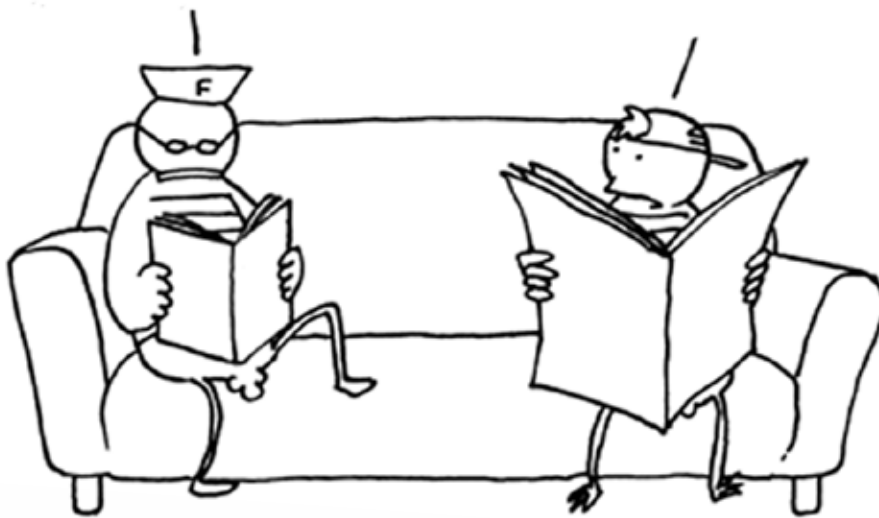
Schrijf een boodschap aan
Zuhal Demir, Vlaams
minister van omgeving,
natuur en landbouw.

kleef hier je cartoon

FOKKE & SUKKE

MAKEN ZICH ZORGEN OVER HET KLIMAAT

Niet iedereen kijkt door dezelfde bril naar de problematieken rond klimaatverandering. Verzin zelf een grappige tekst bij Fokke en Sukke.

kleef hier je cartoon

Noteer elk een aantal belangrijke woorden die je filtert uit het verhaal van je partner. Maak er nadien een wordle mee. Je ziet een voorbeeld op de achtergrond.

kleef hier je cartoon

Daar houd ik nu eens mijn hart
voor vast. Waar heb ik schrik
voor?

Praat er over en noteer jullie
bezorgdheden.

kleef hier je cartoon

11

zee
ga mee
naar het water
zand van het strand
rust

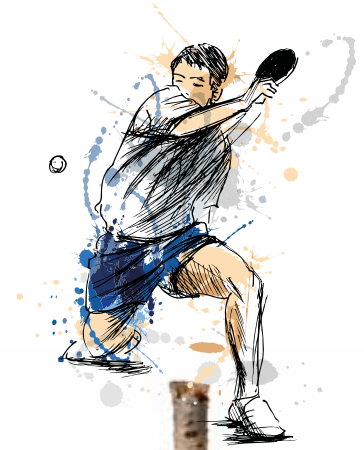
Laat de poet in je naar boven komen...
Maak samen een elfje over de cartoon.
11 woorden, gerangschikt zoals in het
voorbeeld rechts.

kleef hier je cartoon

Mogelijke oplossing

Pro

Contra

Veel discussies over klimaatproblemen monden uit in tennismatchen van pro's en contra's. Noteer in het kadertje bovenaan een mogelijk oplossing voor het probleem uit de cartoon. Laat je nu maar gaan; beslis wie de pro's en de contra's in deze simulatiediscussie op zich neemt. Probeer elkaars redeneringen te ondermijnen met tegenargumenten. We wensen jullie een leuke onsportieve wedstrijd!

kleef hier je cartoon

Cartoon-tijdlijn

De cartoons op de bierviltjes dateren allemaal van een verschillend jaar.
Leg de kaartjes volgens jaartal. De oplossing hiervan vind je in het fotoalbum in de kast.

Cartoon-tijdlijn

De cartoons op de bierviltjes dateren allemaal van een verschillend jaar.

Leg de kaartjes volgens jaartal. De oplossing hiervan vind je in het fotoalbum in de kast.

-1972-

-1974-

-1981-

-1988-

-1993-

-2000-

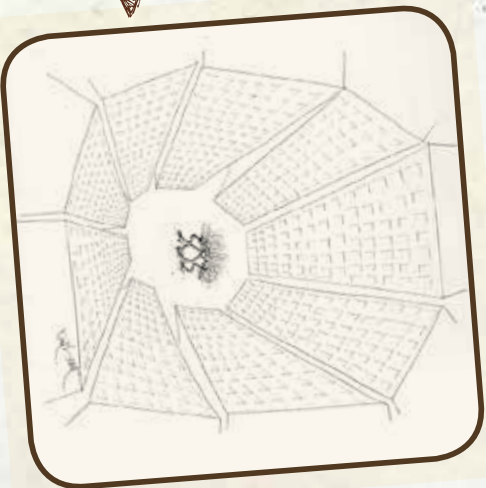
-2008-

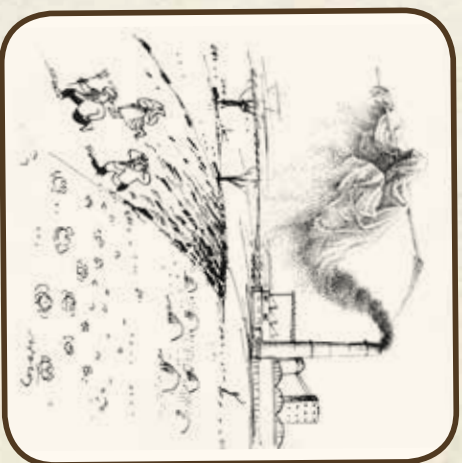
-2015-

Cartoon-tijdlijn

De cartoons op de bierviltjes dateren allemaal van een verschillend jaar. Leg de kaartjes volgens jaartal. De oplossing hiervan vind je in het fotoalbum in de kast.

- 1972 -

- 1974 -

- 1981 -

- 1988 -

- 1993 -

- 2000 -

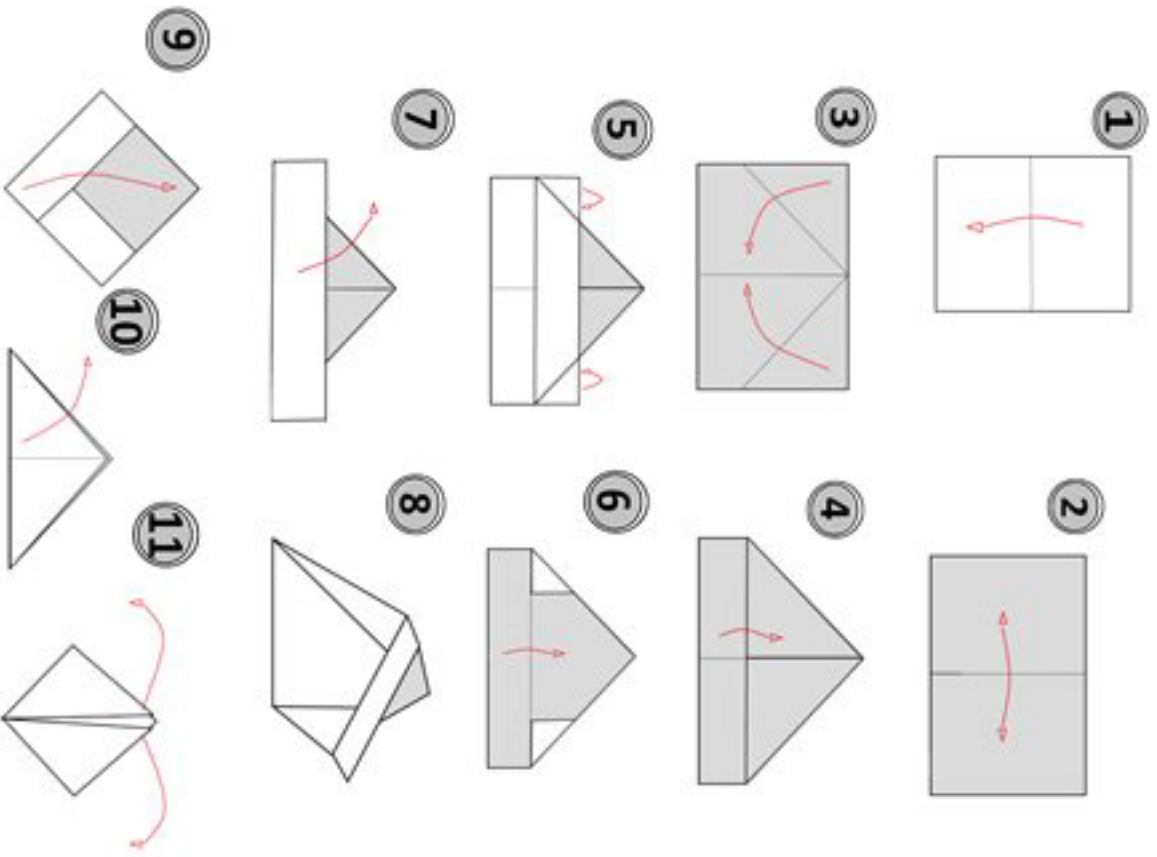
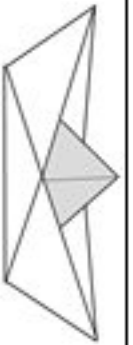

- 2008 -

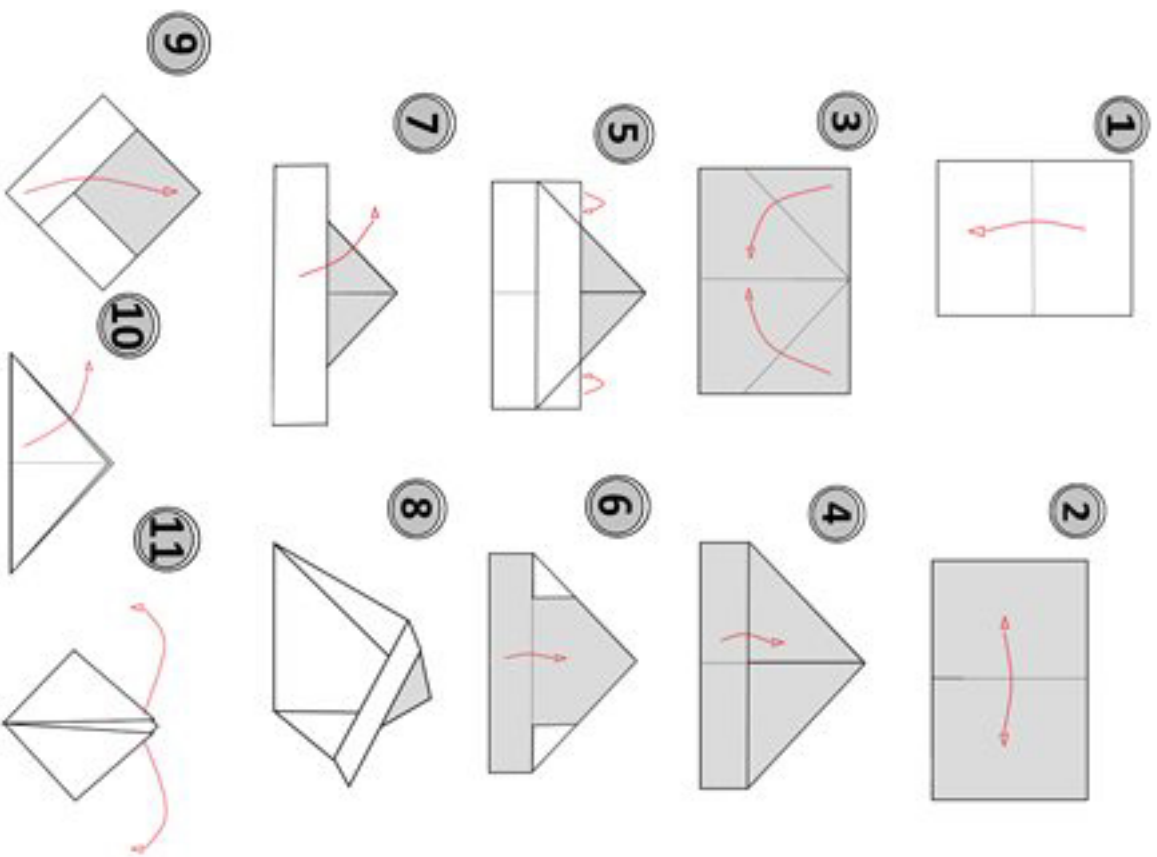
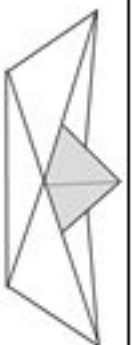

- 2015 -

Bootje

Bootje

• ETABLISSEMENT •

Rijk DER Tijden

• SINDS 1947 •

Kies samen een cartoon. Vertel elkaar wat je er in herkent of ziet.

Wat heeft dit met klimaat te maken?
Kan ik zelf voor verandering zorgen?
Wat zijn mijn/onze bezorgdheden?

Plooi een bootje en schrijf er op wat je wil laten varen ... De handleiding hoe je dit doet vind je op de ommezijde.

Zet je bootje en je cartoon ergens zichtbaar voor de andere bezoekers.

Veel klimaatplezier

• ETABLISSEMENT •

Rijk DER Tijden

• SINDS 1947 •

Kies samen een cartoon. Vertel elkaar wat je er in herkent of ziet.

Wat heeft dit met klimaat te maken?
Kan ik zelf voor verandering zorgen?
Wat zijn mijn/onze bezorgdheden?

Plooi een bootje en schrijf er op wat je wil laten varen ... De handleiding hoe je dit doet vind je op de ommezijde.

Zet je bootje en je cartoon ergens zichtbaar voor de andere bezoekers.

Veel klimaatplezier

Wat kan je hier doen?

Aan de slag met de leuke cartoons en klimaatspelletjes in het café.

De meer dan 100 cartoons hebben allemaal een link met het klimaat. Praat en discussieer erover met je medebezoeker.

Op verschillende plaatsen vind je ook leuke en leerrijke spelletjes. Al spelende kom je iets te weten over de klimaatverandering en wat je er aan kan doen.

Hopelijk vind je hier inspiratie en motivatie om zelf actie te ondernemen. Het feit dat je dit klimaatcafé bezoekt, is een goed begin.

Welkom en veel plezier!

Kastje van plezier

Pak de uil / Pictionary / Evenwichtsspel zijn 3 leuke spelen waar je de SDG's leert kennen (Sustainable Development Goals of Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen). Het zijn 17 wereldwijde doelstellingen die onze planeet en het leven er op moeten beschermen. Zowel voor groot als klein.

Kan je de bierviltjes op de **Cartoon-tijdslijn** in de juiste volgorde van jaartal leggen? De oplossing vind je in de schuif van de kast.

Boekenkast

Zin om even door te bomen over een cartoon? **Laat het varen** is een ideale opdracht. Lees de uitleg en doe mee.

Raad in **welk jaar (blad Anno ...)** de cartoons getekend zijn. Zoek ze in het café om ze goed te kunnen zien. De oplossing vind je in de schuif van de kast.

Tafelspelen

Op enkele tafels vind je een gezelschapsspel. De pionnen en nodige speelstukken vind je bij het spel of onder de tafel.

Het klimaatcafé is open!

Door de klimaatproblematiek **bespreekbaar** te maken, leren we er mee omgaan. **Praat met elkaar** over oorzaken en gevolgen. Spreek over gevoelens die bij je opkomen door de onzekerheid van de toekomst. Misschien krijgen we samen meer **courage** en **ideeën** om er echt iets aan te **DOEN**.

Kom op **donderdagavond** langs in ons café voor een babbel, een hapje en een drankje. Elke avond wordt ingeleid met een korte activiteit. Daarna neemt de muziek en de gezellige sfeer het over. **Iedereen welkom!**

18 april **Leute(r)avond**

19u30

Een leuke ontspannende avond om mensen te ontmoeten en met elkaar te leuteren over ons klimaat. Alle deelnemers en bezoekers ontvangen een kleine attentie. Natuurlijk is de bar geopend!

25 april **There is no Planet B & praatcafé**

19u30

"Boys, the weather is getting hotter than you!". Terwijl jong en oud deze dagen volop betogen voor het klimaat, trekken klimaatwetenschappers steeds harder aan de alarmbel. Hoe kunnen we de doelstellingen nog halen? En wat zijn de gevolgen als het ons niet lukt? Jonas van de Walle - klimaatwetenschapper KU Leuven - doet het voor ons uit de doeken

2 mei **Filmavond & praatcafé**

19u30

"Down to Earth" is een documentaire, gemaakt door een Nederlands gezin dat vijf jaar lang de wereld rondreisde op zoek naar de bewakers van onze aarde. Een confronterende, maar mooie en eerlijke spiegel waar we in het Rijk der Tijden kunnen over nakaarten.

9 mei **Ludieke klimaatkwis & praatcafé**

19u30

Een mooie afsluiter van onze vier avonden. Geen zware kost, maar een korte en leuke kwis om samen met anderen na te denken over klimaatweetjes en oplossingen. Ook voor klimaatgroentjes! Breng dus zeker vrienden en familie mee!

Provinciaal bezoekerscentrum Duinpanne
Olmendreef 2, 8660 De Panne

Gratis toegang